

Represaliat: Manuel Julià Mer¹

PARAULES CLAU: exili i deportació, Stalag VIII-C de Sagan, camp XII-D de Trier, Mauthausen, Gusen, Joan Martí Pons, el Judici de les Vídues a Olesa de Montserrat.

Manuel Julià Mer va néixer a Esparreguera el dia 17 de maig de l'any 1906; era fill de Jaume Julià Rodó –jornaler d'Esparreguera– i de Teresa Mert² i Boltà³ –d'Olesa de Montserrat–. El seu pare va néixer a Esparreguera el 10 de juny de 1863⁴ i havia treballat a la Colònia Sedó. La seva mare era nascuda el mateix any i també havia treballat a la mateixa empresa. El Manel tenia dues germanes, la Francesca⁵ (1894) i l'Adelina⁶ (1900), ambdues treballaren als filats, a S. A. Sedó en cta., l'Adelina hi entrà el 1912 i es jubilà l'any 1959, La Francesca hi va treballar el 1910 fins al 1955. La família era arrendatària⁷ i vivia a Cal Clopis, 5, finca propietat de Francesc de Fontcuberta, marquès de Cordelles.



Manel Julià Mer des de Stalag VIIC de Sagan, a l'Alta Silèsia, l'actual Polònia. Juny de 1940. Un any més tard, el 14 de novembre de 1941 moriria a Gusen. Font: Família Martí.

¹ No s'ha pogut trobar el seu expedient a l'Archivo Histórico Nacional. El trobem documentat a : BERMEJO, Benito ; CHECA, Sandra (2006). Libro Memorial. Españoles deportados a los campos nazis (1940-1945). Catálogo general de publicaciones oficiales del Ministerio de Cultura (Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas). Es pot trobar més informació sobre aquest deportat al Servei Històric de Defensa de Caen, França.

² Malgrat que la mare era Mert, acabat en "t", a la partida de naixement hi figura el cognom del fill sense "t" i el de la mare amb "t". Ell al sobre de la carta que li dirigeix a la seva esposa, escriu "Mert".

³ En un document apareix com a "Volta" i en un altre, "Bultá" (Al padró municipal d'Esparreguera de l'any 1931. AMES.).

⁴ Al Padró municipal d'Esparreguera de l'any 1931, hi consta com a data de naixement la de 1862. AMES.

⁵ La Francesca era nascuda a Olesa de Montserrat i es va casar amb l'Antoni Reig Garriga, olesà, i van

LLORDELLA, Joana; MAMPEL, Blanca, *Biografia de Manel Julià Mer del projecte Memorial Democràtic del Baix Llobregat* [en línia], Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat (2023), <http://www.memorialbaixllobregat.cat/testimonis-i-biografies/repressio-franquista/biografia-48.htm>, [data de la consulta]

anar a viure al carrer del Calvari. Van tenir tres fills, la Núria, la Teresa i l'Amadeu. (Padró Municipal d'Olesa de Montserrat de l'any 1950. AHMO)

⁶ L'Adelina era l'àvia de la nostra informant, Blanca Martí.

⁷ Segons la nostra informant, eren masovers de la casa Cordelles. Entrevista efectuada per Joana Llordella el 14-09-2024 a la seva neboda.



A la fotografia hi podem veure l'Adelina Julià Mer, coneguda amb el motiu de l'Hospitalera, la Francesca Julià Mer (Cisca), al mig, i el Manel Julià Mer. Font: Família Martí.

Sabem pel padró municipal d'Esparreguera de 1930 que el Manel aleshores treballava de xofer, llavors tenia 25 anys. Aquest es va casar amb Joana Miró Creus –nascuda a Rocafort de Queralt (Tarragona), el 3 de març de 1914–; era dobladora i treballava a la S. A. Sedó en cta.; va ser llavors que van anar viure al carrer de les Hortes núm. 27 d'Esparreguera.

No tenim massa dades sobre aquest represaliat ni sabem quina va ser la seva actuació durant la Guerra Civil. Segons Daniel Díaz Esculies⁸, d'entre els nombrosos exilis que s'han produït a Catalunya, el de 1939, provocat per la fi de la Guerra Civil espanyola, és el més voluminós. Quant a la seva magnitud, els càlculs fets per Javier Rubio⁹ ens diuen que a principis de 1939 la xifra fregaria els 500.000 exiliats, dels quals entre 80.000 i 100.000 eren catalans.

El 27 de gener de 1939 s'inicià l'entrada majoritària de la població civil a França i fou llavors quan les autoritats i societats benèfiques es van veure col·lapsades i es començà a evacuar gent cap a l'interior mentre se'ls instal·lava en camps de refugiats. En tenim força testimonis al projecte¹⁰ del memorial Democràtic del Baix Llobregat.

⁸ DÍAZ ESCULIES, Daniel. L'Exili de Catalunya de 1939; "Materials d'Història de Catalunya", núm.10. Dirigida per Josep Maria Figueres Artigues (10 de setembre de 2008). http://materials.accat.cat/revista_10/articles/article2.html [data de l'última consulta: 20-03-2018].

⁹ Citat per Daniel Díaz. Ibidem.

¹⁰ Memorial Democràtic del Baix Llobregat; de les experiències personals a l'èxit col·lectiu. Autores: Joana Lordella i Blanca Mampel. Direcció projecte: José Fernández i Elionor Sellés.

2578

9. Nachgelassener Ehegatte(in):
Joanita Miro Orens, wohnhaft wie oben

10. Großjährige Kinder und großjährige Nachkommen bereits verstorbenen Kinder (Vor- und Name, Stand, Alter und Aufenthaltsort):

11. Minderjährige Kinder und minderjährige Nachkommen bereits verstorbenen Kinder (Vor- und Name, Alter, Geschäftigung und Aufenthaltsort):
Haben die Minderjährigen bereits einen gesetzlichen Vertreter oder wer wird ihnen vorgeschlagen? Übernimmt die Witwe die Vormundschaft und wer wird aus Mitvormund vorgeschlagen?
Erwartet die Witwe die Geburt eines Kindes?

12. Vor- und Name, Stand, Alter und Aufenthaltsort der übrigen nächsten Verwandten und der Testamentserben:

13. Ist ein Testament, Kodizill, Erbvertrag, eine Erbteilung oder Ehegattenverbindung? Wo befindet sie sich? (Bei Mündlichen (einstufigen) Erklärungen Vor- und Name, sowie Wohnort der Zeugen):

14. War der Verstorbene als Vormund, Kurator oder Beistand bestellt? Für wen, von welchem Gericht und wo befindet sich das Bestellungsgericht?

15. Hat der Verstorbene über Aufwandsrechnung geführt oder einen Rechen aus einer öffentlichen Kasse oder einem unter öffentlicher Aufsicht stehenden Fonds geleistet?

16. Befinden sich in der Verlassenschaft Gegenstände, die eine besondere Anzeige erfordern? Was wurde darüber verfügt?

17. Ist ein Vermögen vorhanden und worin besteht es? In wessen Händen befindet es sich? Sind Verbindungen zur Sicherstellung getroffen worden und welche? War der Verstorbene auf den Todesfall versichert? Bei welcher Anstalt und zu welcher Summe?

2579

18. Beiläufiger Wert:

a) der Liegenschaften:

b) der Fahrnisse:

c) der Forderungen:

d) der Wertpapiere und Einlagebücher (Anzahl und Nummer):

Sind große Schulden vorhanden?

Wieviel betragen die Kassenhefte- und Leichenkosten und die anderen mit besonderem Vorrecht verbundenen Forderungen? Wer hat die bezahlt? Stellt der Zahler den Antrag, ihn den Nachlass an Zahlungsstatt zu überlassen?

Unterschriften:

Der Parteien:
Des Gerichtsabgeordneten:

Mangel eines Nachlassvermögens findet eine Verlassenschaftsbehandlung nicht statt.

10 NOV 1948

El seu comboi de deportació surt amb 775 republicans, dels quals n'acabaren morint 544. El 25 de gener arriben al camp, i el número de presoner serà el 5924. El dia vint-i-nou de març de 1941 fou traslladat a Gusen, amb el número 11698. Morí el catorze de novembre de 1941¹¹, encara que en el llibre de Montserrat Roig¹², no se sap quan va morir. En aquest mateix mes, en aquest camp, hi moriran 687 espanyols. Segons l'escriptora¹³, el Manel i la seva esposa vivien al c/ de les Hortes¹⁴, núm. 27 d'Esparreguera. L'última adreça de l'esposa abans de morir era a la residència de Can Comelles, d'Esparreguera, però abans havia viscut al C/ Montserrat núm. 41, on s'han trobat els següents documents:

¹¹ No coincideix amb les dades del formulari incomplet que apareix en aquesta biografia i que fou escrit per la seva esposa, però s'ha de tenir en compte la poca informació que ella tenia aleshores i que és un esborrany del document que va enviar per aconseguir la indemnització del govern alemany.

¹² ROIG, Montserrat (2003). Els catalans als camps nazis. Edicions 62. Col. No ficció 62, núm. 10. Barcelona, pàg. 597.

¹³ Ibidem, pàg. 597.

¹⁴ Al llibre hi posa "Hort".



Sobre de la carta escrita per Manel Julià Mert des de Stalag VIIC a la seva esposa, el 24 de juny de 1940. Font: Família Castellano

El règim de correspondència establert per als presoners dels camps nazis era molt rigorós. Com podem veure, les dades eren escrites en alemany i en castellà; els presoners només podien escriure als seus familiars molt poques vegades i usar aquest tipus de cartes o targetes, a més, solament els era permès de parlar de temes personals i familiars, amb un nombre limitat de mots ja que l'espai era molt reduït. Quan Hitler, d'acord amb Franco, va decidir deportar-los als camps de treball forçat, no podrien continuar aquesta correspondència i per això els familiars desconexien on es trobaven i quina era la seva situació. Les cartes que els familiars enviaren als stalags els eren

retornades o senzillament es perdien pel camí. És per això que moltes famílies no sabien què havia passat als seus fills, germans o esposos fins passat molt de temps.

Guanyita amada desear que al recibir la presente te encuentras bien y por ahora perfectamente bien.

Sabrás que me encuentro en un campo de Concentración y por ahora la vida pasa bien.

Cuando recibas esta que ya me mi dirección escribes al Consulado francés de Barcelona y le dices que me encuentro aquí y que me quieres enviar un paquete y le dices el sitio que trabajaba y el ya te dirá del modo que lo tienes que hacer. En este paquete si puedes enviarlo envíame higos secos almendras sin cáscara tabaco y papel pero sin las cubiertas esto es todo lo que te pido.

Que me encuentro aquí lo dices a toda la familia. Sin otra cosa que decirte por hoy recibes un fuerte abrazo y muchos besos de este siempre fiel contigo.

M. Julià. M.

24-6-40.

Carta escrita per Manel Julià Mer des de Stalag VIIC a la seva esposa, el 24 de juny de 1940.
Font: Família Castellano

En el document que tenen a continuació, M. José Rodes, Secretari de pensions, envia una carta des de París a la Sra. Joana Miró Cruz, esposa de Julià Mer, informant que està tramitant el cobrament de la pensió de vídua del seu marit, víctima dels nazis. No s'especifica el camp. La data del document: novembre de 1957. Lloc on s'ha localitzat: en un munt de papers d'una casa en venda, on havia viscut Joana Miró. Aquest document estava dins d'un sobre amb el remitent de l'AMICAL DE MAUTHAUSEN I OTROS CAMPOS, de Barcelona. La data de correus no és llegible.

SECRETARIADO DE PENSIONES

M. José Rodes

16, rue Saint-Vincent-de-Paul
PARIS-X^e

SRA. DA. JUANA MIRO CRUZ

Muy Sr. mío :

Le doy las gracias pour su carta del

Nuestro abogado Sr. F. HERZFELDER, está a su disposición para asegurar la defensa de su expediente ante las autoridades alemanas. Para ello hace falta depositar lo más rápidamente posible su petición de indemnización cerca del servicio alemán competente para que su solicitud no llegue tarde, ya que el plazo para el depósito de los expedientes expira el 31 de marzo de 1958.

A este objeto, le envío dentro de este pliego impresos en alemán, que todos deben ser firmados por el interesado en el lugar marcado por una cruz. Además, todas las firmas de estos documentos deben ser legalizadas por la Alcaldía o por el Consulado alemán más próximo si se tiene la posibilidad de ir personalmente.

Rogamos encarecidamente — en su propio interés — de devolvernos a vuelta de correo o cuanto antes, todos estos documentos debidamente firmados y legalizados las firmas o huellas digitales, en el caso de no saber firmar, para que nuestro abogado pueda depositar sin pérdida de tiempo su solicitud de indemnización. Los impresos que acompañamos comprenden las peticiones que hay que depositar para usted y sus hijos menores, si los tiene, una declaración que tiene que hacer usted misma y una orden de pago dirigida al Servicio alemán competente, así como una procuración para nuestro abogado y dos ejemplares del texto de las condiciones que ya se le han explicado en nuestra circular.

Las piezas justificativas podrán ser enviadas a Alemania más tarde. Sin embargo, adjuntamos a la presente una lista de algunos documentos que le ruego nos mande tan pronto como sea posible, pero insistimos en que los primeros que deben ser enviados son los impresos en alemán, de los cuales tenemos necesidad urgente.

Me reitero de usted afmo. s. s.

París, noviembre de 1957.

El Secretario de Pensiones,
José RODES.

NOTA. — 2 certificados de nacimiento de la víctima y 2 certificados de matrimonio si la petición la hace la viuda de la víctima.

A enviar también junto con los documentos alemanes o cuanto antes.

Document del Secretariado de pensiones. Font: Família Castellano

Dossier n.º

Cuestionario concerniente persecuciones por parte de los Nazis.

Apellidos: Nombre
Dirección:

Para completar su petición de indemnización en Alemania, le ruego nos devuelva este cuestionario después de haberlo completado exactamente y teniendo en cuenta la realidad de los hechos, y esto antes de 15 días.

Si esto fuera posible, rogamos a Ud. completar este cuestionario en francés y sólo si esto le resulta imposible, en español, para facilitar las tareas de nuestro secretariado.

1.º) — Indicar los varios campos donde ha sido internado con los nazis (incluidos los campos alemanes de trabajo forzado en Francia), desde el día que fue cogido hasta la liberación.

a) Nombre del campo BUSEN desde 29.3.41 hasta 1.4.41
b) Alcalá de Henares
c)
d)
e)
f)

2.º) — Después de salir de un campo (indicarlo), sea por haber sido liberado, sea por haberse evadido, o, también, entre dos períodos de internamiento, indicar si llevó Ud. una vida clandestina. En este caso, en qué sitio o localidad, y en casa de quién estuvo Ud. escondido. Indicar, además, los períodos, si es posible exactos, de su vida clandestina y sobre todo los nombres y apellidos de los dos testigos, de preferencia franceses, pudiendo confirmar por declaración jurada sus afirmaciones y sus condiciones de vida.

Qüestionari incompleert escrit per Joana Miró per a fer la petició d'indemnització per persecució per part del nazis. Font: Família Castellano

L'any 1946, mentre a casa nostra era completament oblidat, trobem el nom del Manel en un llistat de "los camaradas españoles asesinados en el campo de Gusen 2 a la prensa publicada a França, concretament al diari "Solidaridad Obrera".



Manel Julià Mer dins de Los crímenes del fascismo, dins de "Solidaridad Obrera". París, 22 de gener de 1946.

La relació de Manel Julià amb Joan Martí Pons, una de les víctimes del Judici de les Vídues a Olesa de Montserrat



Joan Martí Pons, cunyat de Manel Julià, mort al cementi d'Abrera l'any 1939. Font: Família Martí.

La germana del Manel, l'Adelina Julià Mer, es va casar amb el Joan Martí Pons (1896), vidrier de Badalona que va anar a treballar de paleta a Olesa de Montserrat quan es van construir les Escoles Nacionals. Allí va conèixer el Manel, que hi treballava de manobre, i de retruc l'Adelina amb qui es va casar. La parella va tenir un fill, en Josep Martí Julià, nascut l'any 1933¹⁵ a Esparreguera. El Joan també va treballar a la filatura de S. A. Sedó en cta. on va entrar l'1 d'agost de 1932.

No tenim gaire informació sobre en Joan Martí Pons però la seva neta ens relatà que l'àvia li havia explicat que aquest tenia un revòlver amagat fins que un dia ella l'hi va llençar al Torrent Mal. Devia témer per la seva vida ja que, en finalitzar la Guerra Civil, uns esparreguerins coneguts per la família i que eren de dretes, el van anar a buscar, el van fer presoner i el van portar a peu a Olesa de Montserrat i després a Abrera on va morir amb la resta de presos del conegut com el "judici de les vídues".

¹⁵ Al padró de 1940 hi posa nascut el 1934.

El judici de les vídues

L'ocupació de pobles i ciutats per part de l'Exèrcit franquista va anar sovint acompanyada d'una violència extrema contra la població, amb saquejos i violacions. De seguida, les autoritats militars instauraren el nou ordre i nomenaren les primeres comissions gestores que es farien càrrec del govern municipal. Aquestes forces d'ocupació instaurarien el terror i la por exercint de forma immediata una repressió indiscriminada contra la població civil i aplicarien contra els republicans, aquells a qui consideraven enemics irreductibles, uns criteris de revenja que pretenien la seva aniquilació a perpetuïtat.¹⁶

En cada poble o ciutat, les autoritats militars van actuar amb total impunitat i la persecució als vençuts va comptar de seguida amb la col·laboració d'aquelles persones addictes al règim que facilitaren els noms dels primers que havien de ser detinguts i empresonats.

El dia 24 de gener de 1939 al matí s'espera l'entrada de l'exèrcit franquista a Esparreguera, la qual cosa es va produir a migdia. El dia 25 de gener de 1939, després que els tancs travessessin el riu per un pont construït al costat de la palanca de Can Sedó i que les tropes i cavalleries ho fessin per la mateixa palanca, els nacionals van ocupar la vila d'Olesa i es van allotjar a l'edifici de les Escoles Nacionals. Les tropes van deixar Olesa, però un grup de soldats, amb un oficial al comandament, s'hi va quedar per tal de mantenir l'ordre que ells creien correcte.

El dia 26 de gener de 1939, es nomenà l'ajuntament franquista a Olesa de Montserrat i també es constituí la secció local de Falange Española Tradicionalista i de las JONS.

Tot i que, per diversos motius, el Govern franquista de Burgos havia tractat de vestir d'una certa "legalitat" les seves accions repressives contra la població dels llocs que "alliberava" es van produir diversos fets repressius, més o menys incontrolats, per part de les tropes que ocupaven els pobles i les ciutats catalanes. Els casos d'Olesa de Montserrat (Baix Llobregat) i Súria (Bages) tenen un gran paral·lelisme i mostren l'entorn i el clima d'impunitat en què podien actuar l'exèrcit rebel, la Guàrdia Civil i els grups de Falange¹⁷.

El dia 29 de gener de 1939 va arribar a Olesa el 21è Batalló del 30 Regiment de Saragossa de la 50 Divisió encarregat d'actuar com a "fuerza de limpieza"¹⁸ i

¹⁶ PAGÈS, Pelai. "La presó Model de Barcelona a la postguerra", pàg. 130 a SOLÉ SABATÉ, J.M (dir) El Franquisme a Catalunya. 1939-1977. La dictadura totalitària (1939-1977). Vol 1. Barcelona: Ed. 62, 2007

¹⁷ FÀBREGA, Albert. "Els fets d'Olesa de Montserrat i Súria" pàg. 50 a SOLÉ SABATÉ, J.M (dir) El Franquisme a Catalunya. 1939-1977. La repressió franquista (1938-1977). Vol 5. Barcelona: Ed. 62, 2007

¹⁸ Antoni LARDÍN OLIVER (2011). República, Guerra Civil i postguerra. Collbató (1931-1941). Associació Cultural del Montserrat, pàg. 97

escampar el terror entre la població. La FET va ocupar un edifici del carrer Coscoll, anomenat Cal Nicolau Ric que es convertí en un centre de detenció i tortura.

La repressió va començar de seguida, tal com ens conta un soldat que va participar en els fets:

[...] en los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad. En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años. El barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejilla abajo por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".¹⁹

El 12 de febrer es practicaren les primeres detencions i una trentena de persones van ser empresonades al local del Círcol. No sabem quan van arrestar en Joan Martí però, segurament es trobava entre aquests detinguts.

Del 14 al 17 de febrer es celebrà un simulacre de judici, el conegut com a "judici de les vídues".

No s'ha trobat, però, cap document sobre aquest judici. Ni a l'arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero, amb seu a Barcelona, ni al Archivo General Militar de Guadalajara consten antecedents o referències sobre les persones jutjades. Això vol dir que legalment mai van ser jutjats per cap tribunal militar.

El judici va ser presidit pel capità Mariano Pérez, cap de les forces d'ocupació i màxima autoritat en aquelles moments, però en el seu expedient militar no consta la celebració d'aquest judici ni l'afusellament d'aquelles persones.²⁰

Després d'aquesta farsa judicial, foren condemnades 20 persones que immediatament van ser traslladades a les cotxeres de l'Hotel Gori i que foren afusellades al cementiri d'Abrera.

Com explica Guillem Figueras²¹, primer, les autoritats franquistes van ordenar conduir de matinada un grup format per 8 detinguts que van ser afusellat per membres de FET y de las JONS. Hores després, sortí un segon grup, de 12 persones cap al cementiri d'Abrera on foren afusellades per soldats franquistes, entre elles dues dones,

El dia 18 de febrer, al vespre, falangistes d'Olesa van anar a Abrera, al cafè, a buscar persones que cavessin dues fosses al cementiri d'Abrera per als afusellaments del dia després. L'endemà al matí, després dels afusellaments, els falangistes van tornar a Abrera a cercar més homes i els van obligar a enterrar aquelles persones i a buscar els qui havien

¹⁹ Testimoni de Manuel Prado Chao. Periòdic La Humanitat, 30 de gener de 1979.

²⁰ FIGUERAS BARTÉS, Guillem (2015) Fèlix Figueras, alcalde d'Olesa afusellat pel franquisme. Barcelona: Fundació Josep Irla, pàg. 59

²¹ Ibídem, pàg. 59

quedat morts en els camps dels voltants per "agafar aquells morts i tirar-los dins a la fossa".²²

A la taula següent hi ha els noms de les persones, separades en dos grups, que van ser traslladades a Abrera per a ser afusellades.²³

**PERSONES TRASLLADADES A ABRERA EL FEBRER DEL 1939
PER A SER AFUSELLADES. EDAT I AFILIACIÓ POLÍTICA.**

	Nom	Edat	Afiliació política	Càrrec
	PRIMER GRUP			
1	José CAMPOS PERIS		CNT	Regidor
2	Juan CAMPOS PERIS		CNT	Sindicalista
3	Miquel HINOJOSA IZQUIERDO ²⁴		CNT	
4	José MARTÍNEZ LÓPEZ	26	CNT	Sindicalista
5	Juan A. MARTÍNEZ MORENO		CNT	Sindicalista
6	Juan PÉREZ GARVICHE		CNT	
7	Juan GARRIDO ABAD	45	CNT	
8	Juan HEREDIA MARTÍNEZ	44	CNT	
	SEGON GRUP			
9	Martí LAHOSA QUERALT		CNT	Regidor
10	Ramon BADIA BLASI	36	CNT	
11	Josep BAYONA VIDAL	39	ERC	Regidor
12	Fèlix FIGUERAS ARAGAY	44	ERC	Alcalde
13	Josep FONT CUGAT	26	ERC	
14	Ginés GONZÁLEZ GALLARDO			
15	Joan JANÉ CASAJOANA	47	ERC	Tinent alcalde
16	Joan MARTÍ PONS	43	ERC	
17	Tomás MATAS CAMPAÑA	53	Unió Rabasaires	
18	Jaume PICAS VILA	36	ERC	
19	Joana PIÑERO FERNÁNDEZ		CNT	
20	Lluïsa XIFRE MORROS		ERC	

Sabem que cinc persones aconseguiren escapar, però moriren poc després a conseqüència de les ferides o bé perquè van ser capturades i afusellades altre cop. Juan A. Martínez Moreno va sobreviure i s'exilià a França.

És interessant de conèixer els fets directament per un dels seus protagonistes, el soldat penedit, Manuel Prado Chao, soldat del 21è Batalló de Zaragoza, que va deixar per escrit el seu testimoni:

²² Roger ROCA (dir.), 2007. Abrera, de la II República a la Postguerra. (DVD). Abrera: Grup Brea.

²³ FIGUERAS BARTÉS, Guillem, op. cit, pàg. 58

²⁴ Hem seguit diverses fonts que apunten que el Miquel va seguir el curs de les víctimes del "Judici de les vídues" i l'anomenen Mateo. Creiem que és una confusió.

Cumplí los veinte años estando ya muy cerca de Barcelona. Avanzábamos a marchas forzadas desde Tarragona. De tal manera que, a veces, ya echada la noche encima nos acostábamos, pero, al cabo de una o dos horas de descanso, recibíamos la orden de reanudar la marcha y el avance. Así lo hicimos recorriendo toda la costa.

Los veinte años los cumplí al llegar a Castelldefels. Era el día 25 de enero de 1939.

Al día siguiente, 26 pasamos el río Llobregat. Hacía las cuatro de la tarde, hallándonos todavía mojados por haber vadeado el río, recibimos la orden de reemprender la marcha para avanzar y entrar en Barcelona. Sólo recuerdo de entonces que llegamos a la Plaza Cataluña y, de ahí, por las ramblas, descendimos hasta el Barrio Chino donde nos emplazaron en los tejados. No sucedió nada anormal.

Al día siguiente nos llevaron a Badalona. A unos se nos alojó en centros que habían sido sindicatos y a otros en chabolas que estaban en la playa, muchas de las cuales disponían de literas. A mi me tocó una de estas últimas. Ignorábamos si seguiríamos adelante, hacía Gerona.

"Radio Macuto" funcionaba lo mismo que siempre y por él se comentaba que nos llevarían a los pueblos de la provincia para colocar en ellos alcaldes afectos al "Movimiento". Este último comentario resultó ser el más acertado.

Veinticuatro horas después partimos hacia Collbató; proseguimos hacia Monistrol de Montserrat, Castellbell del Vilar y Esparreguera. Por el puente del Llobregat fuimos a Olesa, donde se nos alojó en el Grupo Escolar.

En los pueblos anteriores a Olesa todo se había desenvuelto sin novedad. En Olesa, sin embargo, a los primeros días de nuestra llegada el barbero –ignoro si actualmente vive– tuvo que cortar el pelo a mujeres comprendidas entre los 16 y los 26 años. El pobre barbero estaba tan afectado por la tarea a que le obligaban que apenas comía; sus lágrimas rodaban mejillas abajo, por la cara, como si fuera él el castigado. Todas aquellas mujeres sufrían aquella humillación a causa de las denuncias en las que se las acusaba de ser "rojas".

Al cabo de tres días, una noche, cuando estábamos durmiendo plácidamente, el "imaginaria", acompañado de un sargento, nos despertó a quince de nosotros. Extrañados por lo intempestivo de la hora, preguntábamos si acaso se había dado orden de abandonar el pueblo.

El sargento nos aclaró: "no, muchachos. Tenemos que conducir a doce presos a la cárcel Modelo de Barcelona". Nos vestimos inmediatamente. Luego de pasar revista de armas, formados y en marcha nos condujeron a un lugar que se encontraba muy cerca del Casino de Olesa, del que, en aquel entonces, decían que era la cárcel del pueblo.

Reunieron a los doce presos, los cuales también habían recibido la noticia de que se les iba a trasladar a la cárcel de Barcelona. Era ya de madrugada y se veía todo muy bien.

A mí me extrañó mucho que no estuviera a punto ningún coche para realizar el traslado de los presos hasta Barcelona. Creo que al resto de mis compañeros se les ocurrió lo mismo. Nos pusimos en marcha y pasamos con los presos frente al Grupo Escolar, hacia el puente que había sido volado. Me tranquilicé, librándome de mi anterior extrañeza porque advertí que por el puente destruido no podían pasar coches. Llegamos a la carretera, cerca de Esparreguera.

Pero tampoco en aquel punto aguardaba ningún camión, ni otro medio de transporte. Ya nos escamamos todos los que íbamos. Tanto más al ver un camino vecinal, a la izquierda y a unos doscientos metros, unos cipreses, nos convencieron de la trágica realidad.

Comenzamos a oír las protestas de los conducidos y "el ruido de sus tripas", al darse cuenta de lo que les iba a ocurrir. Costó trabajo conducirles hasta la pared del cementerio. Por mi cuerpo y creo que lo mismo en la mayoría de mis compañeros –los cuales, por su juventud, eran de igual edad a la mía–, que llevaban más de quince meses de guerra y habían sobrevivido a una batalla tan atroz como fue la del Ebro. Por fin llegamos. De los doce presos hicieron dos grupos: uno compuesto por seis hombres y, el otro, por cuatro hombres y dos mujeres. La de más edad no creo que sobrepasara los treinta años.

Después de la ejecución quedaron tendidos los doce. Nosotros emprendimos el regreso a nuestro acuartelamiento. Tres horas más tarde mandaron a formar de nuevo: resultaba que faltaban tres de los fusilados en la tapia del cementerio.

Salió una Sección para hacer una descubierta. "Radio Macuto" volvió a funcionar. Se corrió la voz de que dos de los fusilados habían sido hallados muertos cerca del cementerio. Habían llegado donde fueron encontrados arrastrándose hasta desangrarse por completo. Pero faltaba uno.

Fue capturado más tarde en una masía, en compañía de otros dos, que le habían dado cobijo y protección.

Ya eran tres más, o mejor dicho dos, pues los últimos también fueron fusilados en el mismo cementerio de Olesa. Me tocó enterrarlos ayudado de mis compañeros.

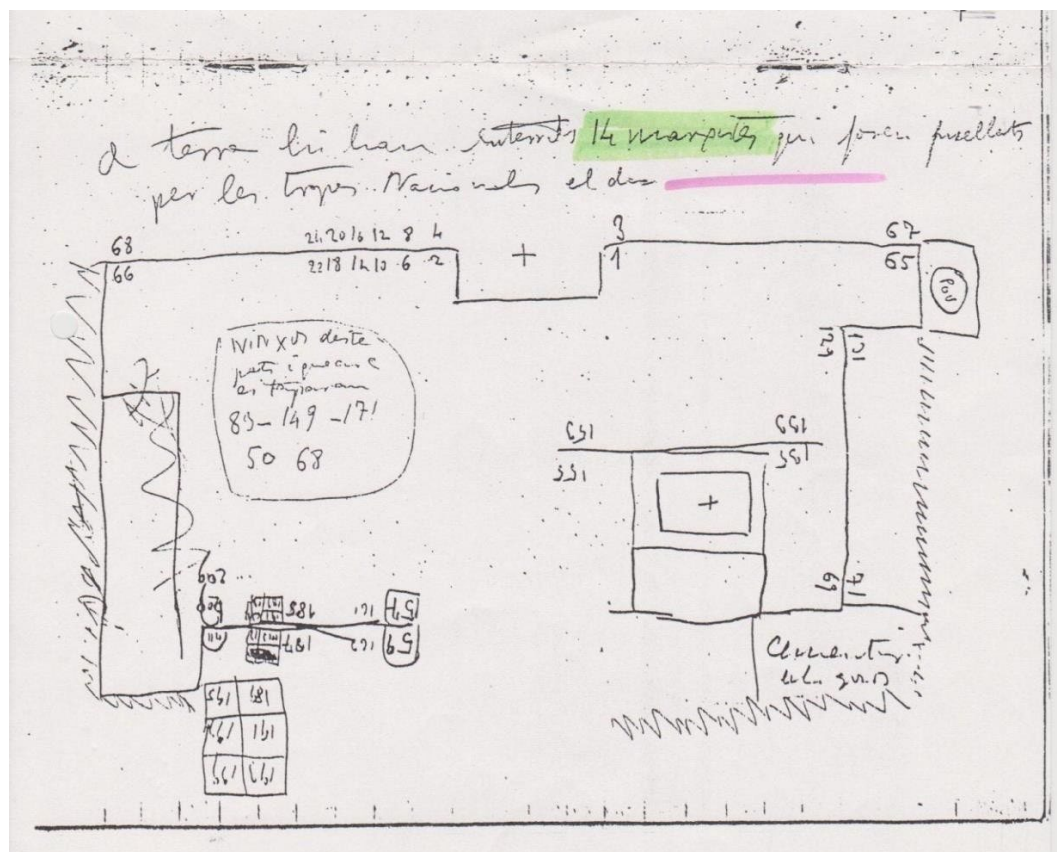
Fue aquel, un caso que afectó profundamente mi vida. Les juro que cuando escucho unas tripas que se revuelven, vuelvo a ver a todos aquellos desventurados,

Uno de los tres últimos, antes de matarlo, me entregaba un reloj para que lo diese a su familia. Me negué. Le aconsejé lo entregase al cura.

Este es un recuerdo muy amargo de mi permanencia en el 21. Bon. de Zaragoza que, en aquellos días, lo mandaba el capitán don Mariano Pérez, en ausencia del comandante, por hallarse éste de permiso.

No he olvidado, por lo mismo, el pueblo de Olesa de Montserrat y pido perdones a los familiares de todos aquellos infelices fusilados por su ideal.²⁵

²⁵ Testimoni de Manuel Prado Chao. Periòdic La Humanitat. 30 de gener de 1979.



Fotocòpia de l'esquema que es troba al registre municipal on es localitzen els afusellats per les tropes franquistes. Font: Registre del Cementiri Municipal d'Abrera.

Aquest relat també ens el va descriure en Josep M. Sibina i Alsina²⁶, que ens parlava d'una farsa de judici, sense cap garantia processal.

El fill de Joan Martí Pons, en Josep Martí Julià, el van portar a viure a Barcelona amb la seva tia, la Carmeta, germana gran del pare. Mentre, l'esposa continuà a Esparreguera on va treballar a l'empresa S. A. Sedó en cta. i va haver de passar el dolor d'haver de veure sovint el delator del seu marit.

Al padró d'Esparreguera de l'any 1940 l'Adelina viu al carrer Torrent Mal, núm. 15 amb el seu fill i un hoste, Salvador Closes Estruch; el Joan hi figura com absent, però ja era mort.

²⁶ Entrevista realitzada a Olesa de Montserrat l'any 2006 per Joana Llordella i Blanca Mampel. Indexació realitzada per José Fernández i Elionor Sellés. Cara 1, minut 0:30:35-0:41:00: Procés d'Abrera. Judici i venjança a la postguerra.